

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060303

DOM
2021-12-10
Stockholm

Mål nr
M 1533-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-01-17 i mål nr M 5509-18, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. Länsstyrelsen i Skåne län
2. Älvräddarnas Samorganisation

Motpart

A.L.

SAKEN

Försiktighetsåtgärder i samband med utrivning av vattenanläggning på fastigheten A i Hässleholms kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår A.L.s yrkande att Älvräddarnas Samorganisations överklagande ska avvisas.
 2. Mark- och miljööverdomstolen undanröjer mark- och miljödomstolens dom och återförvisar målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.
-

Dok.Id 1677897

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

BAKGRUND

Genom Vattendomstolens vid Växjö tingsrätts dom den 4 december 1987 (VA 140/1983) lagligförklarades dammanläggning och avloppskanal samt meddelades tillstånd till att uppföra en vattenkraftsanläggning och utnyttja viss vattenföring m.m. på den aktuella fastigheten A i Hässleholms kommun. Då villkor i domen avseende anordnandet av fisktrappa och ålyngelledare inte uppfyllts ansökte länsstyrelsen om återkallelse av 1987 års tillstånd. Genom Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom den 24 oktober 2016 i mål nr M 616-16, återkallades tillståndet från och med den 1 januari 2018, om inte fisktrappa och ålyngelledare som godkänts av länsstyrelsen anlagts före 2017 års utgång, och beslutades att tillståndsgiven anläggning ska rivas ut. Det förordnades att länsstyrelsen fick meddela ytterligare försiktighetsmått vid utrivningen. Domen har vunnit laga kraft.

Genom det nu överklagade beslutet den 19 juni 2018 har länsstyrelsen, i enlighet med vad som förordnats i domen om återkallelse och utrivning bl.a. förelagt A.L. att vidta vissa försiktighetsåtgärder vid utrivningen av vattenanläggningen.

Mark- och miljödomstolen har undanröjt länsstyrelsens beslut. Som skäl har domstolen angett att A.L. visserligen inte fullföljt villkoren i 1987 års dom avseende fisktrappa och att tillståndet därmed är återkallat från och med den 1 januari 2018. Domstolen har dock funnit att verksamheten omfattas av 11 kap. 6 § miljöbalken eftersom A.L. fortsatt bedriva vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel. Trots att tillståndet är återkallat har domstolen kommit fram till att A.L. har rätt att med stöd av 11 kap. 27 § miljöbalken bedriva verksamheten vidare till dess en prövning för moderna miljövillkor är klar enligt den nationella planen och att tidigare tillståndsgivna anläggningsdelar inte ska rivas ut. Domstolen har hänvisat till Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 747-19 som anger att det inte uppställs krav på tillstånd för att få fortsätta bedriva en verksamhet enligt 11 kap. 27 § miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen har i dom samma dag funnit att verksamheten ska ingå i den nationella planen för moderna miljövillkor (mål nr M 4191-19). Den domen har

också överklagats och Mark- och miljööverdomstolen har idag meddelat dom även i det målet (mål nr M 1532-20).

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Skåne län och **Älvräddarnas Samorganisation** (Älvräddarna) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa länsstyrelsens föreläggande om försiktighetsåtgärder vid utrivningen av den aktuella vattenanläggningen.

A.L. har motsatt sig ändring och för egen del yrkat att Älvräddarnas överklagande ska avvisas.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har anfört bl.a. följande:

Efter cirka tre decennier av arbetstid utan att de i tillståndet villkorade skyddsåtgärderna för verksamheten i form av fungerande fiskväg och ålyngelledare genomförts och många års tillsyn har tillståndet till verksamheten återkallats den 1 januari 2018 genom dom i mål nr M 616-16. Att fungerande fiskväg inte anlagts konstaterades både vid tillsynsbesök i januari 2018 och vid mark- och miljödomstolens syn i oktober 2019 i aktuellt mål. I domen i mål nr M 616-16 har beslutats att tillståndsgivna anläggningsdelar ska rivas ut och det har delegerats till länsstyrelsen att föreskriva försiktighetsmått vid utrivningen, vilket är det länsstyrelsen nu har gjort. Det finns således redan på den grunden fog för beslutet.

Eftersom verksamhetens tillstånd återkallats enligt 24 kap. 3 § miljöbalken har domstolen även i enlighet med tvingande bestämmelser i 24 kap. 4 § miljöbalken i domen i mål nr M 616-16 beslutat att anläggningen ska rivas ut. Den nu överklagade domen, enligt vilken anläggningen inte ska rivas ut, strider därför både mot beslut i den lagakraftvunna domen i mål nr M 616-16 och tvingande bestämmelser i 24 kap. 4 § miljöbalken.

Den nya lagstiftningen som infördes den 1 januari 2019 syftar till att vattenkraften i Sverige ska omprövas för moderna miljövillkor. Detta ska ske enligt en nationell plan. Den som är med i planen kan under vissa förutsättningar få fortsätta sin drift i avvaktan på att verksamheten förses med moderna miljövillkor vilket framgår av 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken. Nämnda bestämmelse undantar således temporärt att verksamheten ska ha moderna miljövillkor. I den överklagade domen hänvisar mark- och miljödomstolen till Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 747-19 och till att tillståndsplikt inte skulle råda om en verksamhet omfattas av undantaget från kravet på moderna miljövillkor i 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken. Länsstyrelsen anser att detta resonemang grundas på en missuppfattning av bestämmelserna i 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken i Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 747-19 i vilken kravet på moderna miljövillkor felaktigt likställs med kravet på tillstånd för verksamheten enligt 11 kap. 9 § miljöbalken.

Av 11 kap. 27 § första stycket miljöbalken framgår att paragrafen fokuserar på ”den som bedriver en tillståndspliktig vattenverksamhet” och att den som bedriver en sådan tillståndspliktig verksamhet ska se till att verksamheten också har moderna miljövillkor. Med moderna miljövillkor avses att tillståndets villkor eller bestämmelser till skydd för människors hälsa och miljön är beslutade enligt miljöbalken och därefter att de inte är äldre än fyrtio år. Detta är ett krav som råder utöver tillståndsplikten vilken avgörs av andra bestämmelser i 11 kap. miljöbalken, i första hand 9 §.

I 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken har det införts ett undantag av vilket framgår att verksamheten får bedrivas ”Trots första stycket...”. Därmed är det tydligt att undantaget i 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken syftar på kravet på moderna miljövillkor i första stycket och inte på tillståndsplikten. Kravet på tillstånd uttrycks inte i 11 kap. 27 § första stycket miljöbalken utan det kravet kommer i första hand till uttryck i 11 kap. 9 § miljöbalken. Stycket inleds alltså med orden ”[t]rots första stycket”, dvs. trots kravet på moderna miljövillkor, och det finns inget som antyder att detta ska läsas som ”trots kravet på tillstånd för vattenverksamhet i 11 kap. 9 §”. Således har det undantag som följer av 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken aldrig haft som syfte att undanta tillståndsplikten utan enbart att undanta det nya kravet på att

verksamheten, utöver att ha ett tillstånd, också ska ha moderna miljövillkor kopplade till sitt tillstånd.

Mark- och miljööverdomstolen har i sina domar (t.ex. i mål nr M 747-19) inte citerat 11 kap. 27 § miljöbalken enligt sin ordalydelse. Mark- och miljööverdomstolen har utelämnat orden "[t]rots första stycket" och refererat bestämmelsen som att den skulle innebära en helt oinskränkt rätt för verksamhetsutövaren att bedriva en tillståndslös och potentiellt mycket miljöskadlig verksamhet så länge verksamheten uppfyller något av kriterierna i första eller andra punkten i 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken. Detta förbiseende har föranlett Mark- och miljööverdomstolen att uttala att det i 11 kap. 27 § miljöbalken inte ställs något krav på att en verksamhet omfattas av tillstånd enligt miljöbalken för att få bedrivas i avvaktan på prövning, utan att det är tillräckligt att den omfattas av den nationella planen (eller att tillstånd sökts). Det är detta som länsstyrelsen har försökt visa är felaktigt. Att en vattenverksamhet måste omfattas av tillstånd för att få bedrivas framgår av 11 kap. 9 § miljöbalken och undantaget i 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken omfattar endast kravet på moderna miljövillkor. Detta förbiseende har mark- och miljödomstolen lagt till grund för att felaktigt upphäva länsstyrelsens föreläggande i aktuellt mål.

I 41 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter, FVV, förtydligas att verksamheter som omfattas av 5 a § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken, MP, får bedrivas i avvaktan på prövning enligt den nationella planen. Denna paragraf gör således gällande att tillståndsplikt fortfarande gäller, även för verksamheter som omfattas av 11 kap. 27 § miljöbalken, men att de rättigheter och motsvarande som avses i 5 a § MP ska anses utgöra ett sådant grundtillstånd som krävs enligt 11 kap. 9 § miljöbalken för att överhuvudtaget få bedriva verksamheten i avvaktan på prövning enligt planen. Därmed kan 41 § FVV inte anses inskränka bestämmelserna i 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken. Det eftersom 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken enbart undantar kravet på moderna miljövillkor och inte kravet på tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken.

I den överklagade domen har mark- och miljödomstolen kommit fram till att tillståndet till verksamheten är återkallat enligt 24 kap. 3 § miljöbalken men att verksamheten

ändå kan fortsätta att bedrivas. Detta baseras på en missuppfattning av bestämmelserna i 11 kap. 27 § miljöbalken och är inte rimligt. Domen är inte förenlig med intentionerna i den nya lagstiftningen, tvingande bestämmelser i 24 kap. 4 § miljöbalken, tillståndsplikten i 11 kap. 9 § miljöbalken och den lagakraftvunna domen i mål nr M 616-16. Mot den bakgrunden ska länsstyrelsen föreläggande om försiktighetsåtgärder vid utrivningen fastställas. Det finns även ett tydligt behov av att rättsläget reds ut för framtida rättstillämpning.

Älvräddarna har anfört bl.a. följande:

I domen om återkallelse av tidigare tillstånd har prövningsmyndigheten i enlighet med 24 kap. 4 § miljöbalken beslutat om utrivning av tidigare tillståndsgivna anläggningsdelar. Domen har vunnit laga kraft och i domen avgjorda frågor kan inte bli föremål för ny prövning genom överklagande av länsstyrelsens nu aktuella föreläggande om försiktighetsmått vid utrivningen.

I den nu överklagade domen har mark- och miljödomstolen bl.a. hänvisat till Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 747-19 och att tillståndsplikt inte skulle råda om en verksamhet omfattas av undantaget avseende moderna miljövillkor i 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken. Bestämmelsen i 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken stadgar ett tillfälligt undantag från det krav på moderna miljövillkor som uttrycks i bestämmelsens första stycke. Andra stycket innebär inte ett undantag från det grundläggande kravet på tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. Bestämmelsens räckvidd är således begränsad till att stadga ett undantag från kravet att verksamhetens tillstånd ska ha moderna miljövillkor i enlighet med det som stadgas i bestämmelsens första stycke. Detta framgår av lagtextens ordalydelse och av förarbetena. Bestämmelsen syftar således till att trots införandet av det nya kravet på moderna miljövillkor ska en verksamhet under vissa förutsättningar få avvakta med omprövning av tillståndets villkor och då fortsatt få bedrivas i enlighet med gällande äldre tillstånd eller äldre rättighet. Detta framgår särskilt tydligt vid en jämförelse mellan 11 kap. 27 § miljöbalken och 41 § FVV.

Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr 747-19 grundas på missuppfattningen att kravet på moderna miljövillkor i 11 kap. 27 § likställs med kravet på tillstånd till verksamheter. Kravet på tillstånd följer av andra bestämmelser och 11 kap. 27 § miljöbalken stadgar utöver tillståndsplikten krav på att tillståndets villkor eller bestämmelser till skydd för människors hälsa eller miljön har bestämts enligt miljöbalken genom en dom eller i ett beslut som inte är äldre än fyrtio år. Att innebörden eller syftet med kravet på moderna miljövillkor skulle ersätta kravet på tillstånd för sådana vattenverksamheter som avses i 11 kap. 6 § miljöbalken, och att de i andra stycket tillfälliga undantaget från detta krav, i sig skulle medföra en rättighet att bedriva verksamhet, framgår varken av bestämmelsens ordalydelse eller av förarbetena.

Det förhållandet att en verksamhet ska omfattas av den nationella planen föregås varken av ansökan, prövning eller myndighetsbeslut utan enbart av att verksamhetsutövaren anmält verksamheten och att denna uppfyller vissa krav enligt 36 § FVV. Att en verksamhet anmäls och i övrigt uppfyller dessa krav kan således inte i sig medföra rättskraft, inte ens tidsbegränsad sådan.

Med den tolkning som kommer till uttryck i den överklagade domen bryter en anmälan till den nationella planen av en verksamhet vilken uppfyller kraven i 36 § FVV igenom vad som beslutats i den lagkraftvunna återkallelsedomens liksom också tillståndskravet enligt miljöbalken. Frågan är vilka lagkrav som i så fall kan ställas på en verksamhet som omfattas av den nationella planen. Ett tillstånd anger ramarna inom vilka verksamheten får och ska bedrivas. Om verksamheter som omfattas av den nationella planen ges en rätt att bedrivas oaktat krav på tillstånd blir följdfrågan således vilka lagkrav som kan reglera hur dessa verksamheter får bedrivas fram till prövning inom den nationella planen. Upprätthålls inte kravet på tillstånd för de verksamheter som omfattas av den nationella planen bör inte heller krav kunna upprätthållas om att en verksamhet i avvaktan på omprövning för moderna miljövillkor ska bedrivas i enlighet med ett meddelat tillstånd för verksamheten.

Sammanfattningsvis är således miljöbalkens krav på tillstånd fortsatt gällande, även för de verksamheter som omfattas av den nationella planen, och lagstiftarens intention

med bestämmelserna i 11 kap. 27 § har varit att, utöver redan gällande krav på tillstånd, införa ytterligare krav för sådana vattenverksamheter som avses i 11 kap. 6 § miljöbalken. Bestämmelserna i 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken stadgar endast ett tillfälligt undantag från det tillkommande kravet i bestämmelsens första stycket och således inte från kravet på att det ska finnas tillstånd för verksamheten, vilket följer av 11 kap. 9 § miljöbalken.

A.L. har utöver det han anfört i mark- och miljödomstolen tillagt bl.a. följande:

Älvräddarnas överklagande borde avvisas eftersom överklagandet kommit in för sent och de inte tidigare varit parter i målet.

Det stämmer inte att tillståndet återkallades den 1 januari 2018 eftersom fisktrappan fungerade i tid vilket framgår av ingivna intyg. Anläggningen har producerat el som matats in på nätet från den 1 januari 2014 till den 1 april 2020. Verksamheten omfattas också av sådana särskilda rättigheter som avses i 5 a § MP.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen anser inledningsvis att Älvräddarna har klagorätt. Vad A.L. anfört föranleder inte någon annan bedömning. A.L.s yrkande om avvisning av Älvräddarnas överklagande ska därför avslås.

När det gäller målet i sak kan konstateras att Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom den 24 oktober 2016 i mål nr M 616-16 avseende återkallelse av tillstånd och utrivning har vunnit laga kraft och att domen inte kan prövas i detta mål. Vidare kan konstateras att A.L. inte har anlagt en fisktrappa och ålyngelledare som har godkänts av länsstyrelsen och att tillståndet genom nämnda dom därför är återkallat från och med den 1 januari 2018. I domen har även beslutats om utrivning av tillståndsgivna anläggningsdelar. Länsstyrelsen har genom det nu överklagade beslutet, och i enlighet med förordnande i den lagakraftvunna domen, bl.a. förelagt A.s

Lindblom att vidta vissa försiktighetsåtgärder vid utrivningen. Frågan är hur länsstyrelsens beslut förhåller sig till de vattenrättsliga regler som gäller efter ändringarna som trädde i kraft den 1 januari 2019.

Tillstånds- och anmälningsplikt för vattenverksamhet regleras i 11 kap. 9 – 16 §§ miljöbalken under ett avsnitt med rubriken ”Tillstånds- och anmälningsplikt för vattenverksamhet”. Av 11 kap. 9 § miljöbalken följer att det krävs tillstånd för att få bedriva en vattenverksamhet. Undantag från tillståndsplikten gäller om det i enlighet med 11 kap. 12 § miljöbalken är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena eller om verksamheten är anmälningspliktig enligt föreskrifter meddelade enligt 11 kap. 9 a § miljöbalken.

Ett tillstånd till vattenverksamhet enligt miljöbalken omfattas av rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken beträffande de frågor som har prövats. Enligt 5 § MP gäller detsamma tillstånd meddelade enligt viss angiven äldre lagstiftning, t.ex. de tidigare gällande vattenlagarna. Genom 5 a § MP, som trädde i kraft den 1 januari 2019, stadgas numera att en verksamhet som bedrivs i enlighet med en urminnes hävd, ett privilegiebrev eller en annan sådan särskild rättighet att förfoga över vattnet som avses i 2 kap. 41 § vattenlagen (1918:523) ska anses bedrivas med stöd av en rättighet som har tillkommit enligt motsvarande bestämmelser i miljöbalken. Sådana särskilda rättigheter jämställs således, i rättskraftshänseende, med tillstånd (se prop. 2017/18:243 s. 110 f.). Bestämmelsen i 24 kap. 1 § miljöbalken ger som utgångspunkt verksamhetsutövaren rätt att bedriva verksamheten vidare oförändrad i enlighet med tillståndet eller rättigheten och begränsar, i förhållande till de frågor som har prövats, exempelvis tillsynsmyndighetens möjlighet att utifrån dagens miljökrav kräva ytterligare skyddsåtgärder. En sådan uppdatering av ett äldre tillstånd till dagens miljökrav har tidigare förutsatt att myndigheten ansöker om omprövning enligt 24 kap. 5 § miljöbalken.

Den 1 januari 2019 infördes dock nya vattenrättsliga regler som innefattar en skyldighet för verksamhetsutövare att förse vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel med moderna miljövillkor. Skyldigheten framgår av 11 kap. 27 §

miljöbalken, under ett nytt avsnitt med rubriken ”Moderna miljövillkor”, och har följande lydelse:

Den som bedriver en tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel ska se till att verksamheten har moderna miljövillkor. Med detta avses att tillståndets villkor eller bestämmelser till skydd för människors hälsa och miljön har bestämts enligt denna balk genom en dom eller i ett beslut som inte är äldre än fyrtio år. Om det i tillståndet för verksamheten har bestämts en annan tid för översyn av miljövillkoren, ska dock den tiden gälla.

Trots första stycket får en verksamhet bedrivas till dess en prövning är klar, om

- (1) verksamhetsutövaren har ansökt om tillstånd eller omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor, eller
- (2) verksamheten omfattas av en nationell plan för moderna miljövillkor enligt föreskrifter som regeringen meddelar och verksamhetsutövaren inte är försenad med att ansöka om prövning enligt planen.

Genom 11 kap. 27 § första stycket miljöbalken har således införts en skyldighet för verksamhetsutövare avseende vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel att från och med den 1 januari 2019 se till att de villkor och bestämmelser som finns i tillståndet till verksamheten är ”moderna”, dvs. är beslutade enligt miljöbalken och därefter inte är äldre än fyrtio år. I förarbetena anges att det är villkor och bestämmelser som avses med begreppet ”moderna miljövillkor” (se prop. 2017/18:243 s. 201 och 339). Skyldigheten, som innebär en inskränkning av tillståndets rättskraft, medför att uppdateringen till moderna miljövillkor sker på verksamhetsutövarens initiativ. Den gäller bara vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel, som definieras i 11 kap. 6 § miljöbalken. Enligt definitionen i nämnda bestämmelse avses vattenverksamhet som innebär vattenreglering, vattenbortledning, vattenöverledning eller annan påverkan på vattnets flöde och (1) är avsedd för produktion av el genom omvandling av energi i strömmande vatten, eller (2) när verksamheten påbörjades var avsedd för sådan produktion.

Uppdateringen till moderna miljövillkor är tänkt att ske genom att verksamhetsutövaren ansöker om omprövning enligt en ny regel i 24 kap. 10 § miljöbalken (se t.ex. prop. 2017/18:243 s. 1, 78, 82 ff., 119 och 177). I regeln stadgas att efter en ansökan om omprövning av en vattenverksamhet för sådana miljövillkor som avses i 11 kap. 27 § miljöbalken ska tillståndsmyndigheten upphäva, ändra och besluta nya bestämmelser och villkor i den utsträckning som behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Vidare regleras under vilka förutsättningar bestämmelser

och villkor som innebär att verksamheten avsevärt försvåras får beslutas och när tillståndsmyndigheten ska återkalla tillståndet. Vid omprövning enligt 24 kap. 10 § miljöbalken uppställs inte, till skillnad från vad som gäller vid tillståndsprövning enligt 11 kap. 9 § miljöbalken, något obligatoriskt krav på samråd och miljökonsekvensbeskrivning och det finns inte heller någon skyldighet för sökanden att svara för motpartens rättegångskostnader (6 kap. 20 § andra stycket samt 25 kap. 1 § och 2 § miljöbalken). Som skäl för sistnämnda ordning anges i förarbetena bl.a. att målen är av begränsad omfattning eftersom de endast handlar om att uppdatera de villkor och andra bestämmelser i tillståndet som avser miljöskyddet (se prop. 2017/18:243 s. 127).

I förarbetena finns inte något resonemang om att regeln i 11 kap. 27 § första stycket miljöbalken skulle ersätta 11 kap. 9 § miljöbalken för vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel och således skulle reglera när en sådan verksamhet är skyldig att söka tillstånd för att få bedrivas. Tvärtom anges att tillståndsplikten framgår av 11 kap. 9 § miljöbalken med de avgränsningar som kan följa av föreskrifter meddelade med stöd av 9 a § (se prop. 2017/18:243 s. 201). Det förhållandet att prövningen för att förse en verksamhet med moderna miljövillkor är tänkt att ske genom omprövning, som ju förutsätter att det finns ett grundtillstånd att ompröva, ger ytterligare stöd för att 11 kap. 27 § första stycket miljöbalken inte innefattar någon reglering av tillståndsplikten avseende vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel. Tillståndsplikten och dess undantag regleras alltså i ovan nämnda 11 kap. 9 – 16 §§ miljöbalken. Den nytillkomna skyldigheten i 11 kap. 27 § första stycket miljöbalken förutsätter för sin tillämplighet att det finns något tillstånd eller därmed jämställd rättighet att uppdatera med moderna miljövillkor och gäller således utöver kravet på tillstånd.

I 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken, som inleds med orden ”Trots första stycket...”, regleras vilka undantag som finns i förhållande till skyldigheten i paragrafens första stycke att vid ikraftträdandet den 1 januari 2019 ha moderna miljövillkor. Om inte andra stycket hade funnits skulle verksamhetsutövare med äldre tillstånd eller rättigheter behövt ha moderna miljövillkor redan vid ikraftträdandet. Eftersom 11 kap. 27 § första stycket miljöbalken, i enlighet med vad som redogjorts för ovan, inte reglerar tillståndsplikten för vattenverksamheter för produktion av

vattenkraftsel kan andra stycket, som anger vilka undantag som finns i förhållande till första stycket, följaktligen inte heller reglera vilka verksamheter som får bedrivas utan tillstånd. Någon rätt att bedriva tillståndspliktig vattenverksamhet utan tillstånd eller rättighet kan alltså inte grundas på 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken. I andra stycket regleras endast under vilka förutsättningar en verksamhet får bedrivas trots att den inte har moderna miljövillkor enligt skyldigheten i första stycket.

Enligt 11 kap. 27 § andra stycket får en verksamhet, trots första stycket, bedrivas till dess en prövning är klar om (1) verksamhetsutövaren har ansökt om tillstånd eller omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor, eller (2) verksamheten omfattas av en nationell plan för moderna miljövillkor enligt föreskrifter som regeringen meddelar och verksamhetsutövaren inte är försenad med att ansöka om prövning enligt planen. Vidare stadgas i 11 kap. 28 § miljöbalken att det ska finnas en nationell plan för de prövningar som avses i 27 §. Planen ska ange en nationell helhetssyn i fråga om att verksamheterna ska föras med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. I de av regeringen meddelade föreskrifterna i 36 § FVV anges bl.a. att en vattenverksamhet ska omfattas av den nationella planen för moderna miljövillkor om verksamheten är en sådan verksamhet som avses i 11 kap. 6 § miljöbalken.

I 41 § 1 FVV stadgas att en verksamhet som omfattas av den nationella planen får bedrivas till dess en prövning för moderna miljövillkor är klar trots att verksamheten saknar tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken om verksamheten omfattas av 5 a § MP. Stadgandet förtydligar att skyldigheten i 11 kap. 27 § första stycket miljöbalken och därmed undantaget i bestämmelsens andra stycke 2, att få avvakta med uppdateringen till moderna miljövillkor till dess det är dags för sådan prövning enligt den nationella planen, gäller inte bara verksamheter med meddelade tillstånd utan även verksamheter som bedrivs med en sådan särskild rättighet som omfattas av den nya 5 a § MP. Stöd för detta synsätt finns även i förarbetena till 5 a § MP (se prop. 2017/18:243 s. 110 f. och 177).

Lagregleringen avseende den nationella planen och bemyndigandet för regeringen att meddela närmare föreskrifter i det avseendet finns således i 11 kap. 27 § och 28 § miljöbalken som avser prövning för moderna miljövillkor och inte prövning för grundtillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. Enligt 11 kap. 27 § andra stycket 2 miljöbalken är rättsverkan av att en verksamhet omfattas av den nationella planen begränsad till att verksamheten medges undantag från skyldigheten i första stycket att ha moderna miljövillkor den 1 januari 2019 och får avvakta med prövningen för moderna miljövillkor till dess det är dags för sådan prövning enligt tidpunkt i planen (se även 39 § första stycket och 40 § FVV). Vilken verksamhet som får bedrivas i avvaktan på uppdateringen till moderna miljövillkor regleras av det tillstånd eller den särskilda rättighet som gäller för verksamheten. Det förhållande att en tillståndspliktig verksamhet kommit att omfattas av den nationella planen, trots att den helt saknar tillstånd eller rättighet som kan omprövas för moderna miljövillkor, kan i enlighet med detta inte anses ha någon rättsverkan i förhållande till exempelvis tillståndsplikten i 11 kap. 9 § miljöbalken.

Mot den bakgrunden och i enlighet med ordalydelsen i 11 kap. 28 § miljöbalken ska den nationella planen omfatta de vattenverksamheter som enligt 11 kap. 27 § miljöbalken ska prövas för moderna miljövillkor. I 36 § FVV anges visserligen inte som krav för att omfattas av planen att verksamheten har tillstånd eller rättighet som kan uppdateras med moderna miljövillkor. Ett sådant krav följer dock av systematiken kopplad till lagregleringen om moderna miljövillkor och den nationella planen samt av att 11 kap. 27 § och 28 § miljöbalken, som ligger till grund för regeringens föreskrifter i 36 § FVV, reglerar när en verksamhet ska prövas för moderna miljövillkor och inte när grundtillstånd måste sökas enligt 11 kap. 9 § miljöbalken.

Bedömningen i detta fall

Tillståndet till vattenverksamheten vid Sandåkra kraftverk är genom lagakraftvunnen dom återkallat sedan den 1 januari 2018 och enligt domen ska även den tillståndsgivna anläggningen rivas ut. Verksamheten saknar således tillstånd och omfattas därför inte av regleringen i 11 kap. 27 § miljöbalken avseende moderna miljövillkor. Eventuell fortsatt drift förutsätter i stället att ett nytt tillstånd söks enligt 11 kap. 9 § miljöbalken.

I enlighet med förordnande i domen avseende återkallelse och utrivning har länsstyrelsen nu beslutat om försiktighetsmått vid utrivningen. De nya vattenrättsliga reglerna utgör, mot bakgrund av det som anförts ovan, inte något hinder mot beslutet. Eftersom mark- och miljödomstolen inte har prövat länsstyrelsens beslut i sak anser Mark- och miljööverdomstolen, med hänvisning till instansordningen, att den överklagade domen ska undanröjas och att målet ska återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

Denna dom innebär en ändring av tidigare praxis (se bl.a. Mark- och miljööverdomstolens domar den 16 oktober 2019 i mål nr M 8719-18 [MÖD 2019:24] och den 13 november 2019 i mål nr M 747-19).

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv, Roger Wikström och Li Brismo, referent, samt f.d. tekniska rådet Dag Ygland (skiljaktig).

Föredragande har varit Susanne Schultzberg.

SKILJAKTIG MENING I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

F.d. tekniska rådet Dag Ygland är skiljaktig och anför följande.

Jag anser att i enlighet med min skiljaktiga mening i mål nr M 1532-20 som ges samma dag som denna dom att anläggningen vid Sandåkra uppfyller kraven i 36 § FVV och att ansökan till den nationella planen därmed ska accepteras.

Jag instämmer därför med mark- och miljödomstolens slutsatser. Mark- och miljödomstolens dom ska därmed fastställas.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-01-17
meddelad i
Växjö

Mål nr M 5509-18

PARTER

Klagande A.L.

Motpart

Länsstyrelsen i Skåne län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Skåne län beslut den 19 juni 2018, ärende nr 535-845-2018, se bilaga 1

SAKEN

Försiktighetsåtgärder i samband med utrivning av vattenanläggning på fastigheten A i Hässleholms kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen undanröjer Länsstyrelsen i Skåne läns beslut den 19 juni 2018, ärende nr 535-845-2018.

BAKGRUND

Tidigare beslut och avgöranden

Vattendomstolen lagligförklarade den 4 december 1987 (VA 140/1983) följande anläggningar på fastigheten A: dammanläggning bestående av två jordvallar och en stenfördämning samt avloppskanal. Samtidigt erhöll A.L. tillstånd att uppföra en vattenkraftanläggning, bygga upp befintliga jorddammvallar, fördjupa dammsjön, rensa Tormestorpsån, rensa den befintliga avloppskanalen samt att i kraftverket utnyttja en vattenföring i Tormestorpsån upp till 1 500 l/s. Tillståndet förenades med villkor om åtgärd enligt 2 kap. 8 § vattenlagen, nämligen att anordna och behålla fisktrappa samt ålyngelledare vid dammanläggningen. Tillståndet hade en byggnadstid på 10 år. Arbetstiden förlängdes den 19 mars 1998 av vattendomstolen till den 31 december 2000 (VA 71/97) och sedan den 7 september 2001 av miljödomstolen till senast den 31 december 2003 (M 2-01).

Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsen) ansökte under 2016 hos mark- och miljödomstolen om att tillstånd den 4 december 1987, VA140/1983, lagligförklaring av dammanläggning samt tillstånd att uppföra kraftverksanläggning på fastigheten Sandåkra 9:3 i Hässleholms kommun skulle upphöra att gälla.

Mark- och miljödomstolen meddelade den 24 oktober 2016 dom (M 616-16) enligt följande.

1. Mark- och miljödomstolen återkallar från och med den 1 januari 2018 tillståndet från Vattendomstolen vid Växjö tingsrätt av den 4 december 1987 i mål VA 140/1983 på fastigheten A i Hässleholms kommun. Återkallelsen gäller inte om tillståndshavaren innan 2017 års utgång anlägger fisktrappa och ålyngelledare i enlighet med vad som anges om åtgärd enligt 2 kap. 8 § vattenlagen (ÄVL) i nämnda tillstånd och länsstyrelsen har godkänt åtgärderna.
2. Om tillståndet återkallas enligt punkt 1 ovan åläggs A.L. att senast den 30 juni 2019 ha rivit ut, i tillståndsdomen av den 4 december 1987 VA 140/1983, tillståndsgivna anläggningsdelar. Länsstyrelsen får meddela de ytterligare försiktighetsmått som behövs för att förebygga eller

minska skador orsakade av utrivningen. A.L. ska samråda med länsstyrelsen innan utrivningen påbörjas. Tillståndsgivna anläggningsdelar får efter länsstyrelsens medgivande behållas.

3. Mark- och miljödomstolen avslår länsstyrelsens yrkande om att utrivning ska ske till ursprunglig å-fåra (innan vallarna från 1700-talet anlades).

Nu aktuellt beslut

Länsstyrelsen har den 19 juni 2018 förelagt A.L., i egenskap av tillståndsinnehavare, verksamhetsutövare och ägare till fastigheten A i Hässleholms kommun, att vidta försiktighetsåtgärder i samband med utrivningen av vattenkraftsanläggningen på fastigheten.

Länsstyrelsen beslutade att samtliga anläggningsdelar som domstolen angett (de som finns listade under rubriken ”Tillstånd” på s 1-2 i 1987 års dom, VA 140/1983) ska rivas ut i sin helhet senast den 30 juni 2019 så att enbart den äldre underliggande anläggningen, vilken lagligförklarats i 1987 års dom, återstår.

A.L. har nu överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

A.L. yrkar att länsstyrelsens beslut ska upphävas och anför bl.a. följande. Fisktrappan fungerar och ålyngelledaren är på plats. Han har ansökt om att få ingå i den nationella planen men länsstyrelsen har avslagit hans ansökan. Han har överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen. Under tiden så gäller hans gamla tillstånd.

Han har många filmer och bilder som visar att fisktrappan fungerar. Han har även sänkt vattennivån, så att det bara blev ca 5 cm för fisken att hoppa. Kravet var 15 cm. Han fick en kopia på ritningen till grannens fisktrappa och byggde klart trappan 2004. Trappan är ritad av en expert. Då ansåg länsstyrelsen att trappstegen var för korta. När han ändrat steglängden, så ansåg länsstyrelsen att det var för högt

för fisken att hoppa. Därefter anmälde länsstyrelsen honom för olovlig vattenverksamhet och han var tvungen att avbryta arbetet. Länsstyrelsen har aldrig bistått honom med hjälp eller rådgivning, utan bara kommit med förbud.

Han har oberoende bevis på att fisktrappan fungerar. Trappan har 13 steg och ingen fisk behöver hoppa högre än 15 cm, som är vad länsstyrelsen angivit. Alla steg är 20 cm breda och vattnet flödar växelvis från höger och vänster. Det finns utrymme för sänkt vattennivå nedströms. – A.L. hänvisar till ett stort antal intyg, filmer och bilder.

Länsstyrelsen anser att överklagandet ska avslås i sin helhet men finner det skäligt att domstolen ändrar tiden för när redovisningen av genomförd utrivning ska vara länsstyrelsen till handa, till senast den 30 juni 2020. Länsstyrelsen anför bl.a. följande. I mark- och miljödomstolens dom den 24 oktober 2016 i mål nr M 616-16 har beslutats att utrivning ska ske ifall adekvata fiskvägar inte finns på plats före utgången av 2017. Länsstyrelsen har i domen fått delegation från domstolen att fatta beslut om försiktighetsåtgärder i samband med utrivning samt att efter samråd undanta delar från utrivning ifall det bedöms angeläget. Nuvarande mål handlar således om de försiktighetsmått som ska vidtas vid utrivningen, vilka delar som ska rivas ut samt om den redovisning som ska skickas in till länsstyrelsen efter genomförd utrivning.

Länsstyrelsen genomförde den 11 januari 2018 ett fältbesök på den aktuella fastigheten. Vid fältbesöket konstaterades att sådana fiskvägar som diskuterats under förhandlingen inte uppförts vid kraftverket. Vid fältbesöket hade träplankor byggts på fiskvägen genom en påbörjad påbyggnad på nedströmssidan och fiskvägen var långt från färdigställd vid fältbesöket och vatten rann inte ens över det första, nedersta, steget i fiskvägen. I den äldre delen hade enbart planksättar bytts ut. I den nya påbyggda delen av trä fanns inga planksättar utan detta utgjordes enbart av en ränna. Därmed var den inte heller i funktionsdugligt skick, inte ens den äldre delen av fiskvägen.

Sammantaget kan det konstateras att A.L. således inte har anlagt fungerande fiskvägar i enlighet med vad som stadgades i mark- och miljödomstolens dom (M 616-16) som en förutsättning för att tillståndet inte skulle återkallas. Därmed har tillståndet för verksamheten återkallats vid 2017 års utgång och mark- och miljödomstolens domslut gällande utrivning har trätt in. Därmed har också länsstyrelsens delegation på att föreskriva försiktighetsmått kopplade till utrivningen aktiverats och länsstyrelsen har således haft fog för att förelägga tillståndsinnehavaren om försiktighetsmått i samband med utrivning enligt mark- och miljödomstolens dom.

Det som ska ligga till grund för domstolens bedömning är fisktrappans utformning vid utgången av 2017. Senare bilder och filmer av anläggningen ska inte påverka denna bedömning. I samband med syn i målet M 616-16 redogjorde länsstyrelsen för vilka åtgärder som behövde vidtas. Detta togs upp i video som sedermera har gallrats hos domstolen. Länsstyrelsen ställde vid synen huvudsakligen följande krav på fisktrappan. De krav som gällde för fisktrappan när tillståndet meddelades 1987 uppfyller inte dagens krav på fiskvägar.

Uppströmsvandring

Havsöring (lax)

Fiskvägen har en alltför stor lutning och måste förlängas så att lutningen blir flackare längs hela fiskvägens sträckning. Varje steg måste förlängas och öppningarna anpassas för havsöring (upp emot 10 kg/100 cm) som har fri vandring från havet. Fiskvägens intag måste anpassas till nivåvariationerna i dammen så att flödet in i fiskvägen inte blir för högt eller för lågt. Utloppet från fiskvägen måste ha lockvatten som hjälper fisken att finna öppningen. Som konstruktionen ser ut så är avståndet mellan fiskvägsöppningen och turbinvattenutsläppet för stort och sannolikt måste kraftverket stoppas för att fisken ska ledas bort till fiskvägen. Detta krävdes dock inte i den aktuella domen.

Ål

En ålyngelledare måste byggas och denna ska ha ett flöde som startar i dammnivån

och med en lutning i linje med fiskvägen som mynnar vid turbinutloppet. Ålyngel-
ledaren kan fyllas med sten eller ris som vandringssubstrat.

Övrig fisk

Den aktuella fiskvandringens lösningen uppfyller inte dagens krav på vandringsmöjligheter för svagsimmande fisk.

Nedströmsvandring

I aktuell dom finns inga krav på lösningar för nedvandrande fisk, men länsstyrelsen framförde vad som erfordras för att fisken ska klara sig vid vandringen förbi kraftverket. Utan dessa lösningar krävs höga flöden över dammkrönet för att fisken ska kunna vandra nedströms.

Havsöring (lax)

Dessa arter vandrar nedströms efter 2 år som smolt och kan då med en viss dödlighet passera turbiner. Skador, fördröjning och förhöjd mortalitet finns på varje kraftverk. För att minimera detta behöver det finnas en öppning vid kraftverksgallren där vatten leds in och smolten kan passera. Vuxen öring återvänder efter leken till havet och behöver då snabbt passera kraftverken för att överleva. Detta sker under sen-våren. En öppning som ovan men med större djup kan ge en sådan möjlighet till nedströmsspassage. Utan en sådan kommer sannolikt inga utlekta fiskar att kunna passera under normala flödesförhållanden.

Ål

Ålar klarar inte av att passera kraftverk utan påtagliga förluster (> 50 %). Lösningen finns i att en öppning enligt ovan etableras i kraftverksgallrets övre del, att gallrets spaltbredd minskas, att gallret ges en flackare lutning och att flödes hastigheten genom kraftverksgallret inte är för snabb så att ålen sugas fast.

Övrig fisk

Övrig fisk bedöms kunna passera ner vid höga flöden, mindre exemplar kan passera genom turbinen och om öppningar anbringas så kan de även passera via dem.

DOMSKÄL

A.L. har överklagat länsstyrelsens beslut om försiktighetsmått vid utrivning av befintlig dammanläggning. Då beslutet om försiktighetsmått inte föregicks av ett beslut om huruvida hans anlagda fisktrappa kunde godkännas eller ej anser domstolen att även den frågan är föremål för prövning.

Mark- och miljödomstolen har hållit syn den 18 oktober 2019. Vid synen kunde konstateras att fisktrappan inte uppfyller dagens krav på en fiskvandringväg. Länsstyrelsen har således haft fog för sin bedömning att A.L. inte fullföljt villkoren för domen 1987 och att anse att tillståndet därmed är återkallat från och med den 1 januari 2018.

A.L. har, så som det får förstås av handlingarna i målet, i tron att fisktrappan ändå skulle vara godkänd, fortsatt att bedriva vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel på fastigheten A i Hässleholms kommun. Mark- och miljödomstolen har även i dom denna dag i mål M 4191-19 funnit att Sandåkra kraftverk utgör en sådan vattenverksamhet som avses i 11 kap. 6 § 1 p. miljöbalken.

I januari 2019 trädde nya regler i kraft gällande vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel. Reglerna innebär att verksamheter för produktion av vattenkraftsel som saknar tillstånd enligt miljöbalken ska prövas på verksamhetsutövarens initiativ för att få moderna miljövillkor.

Mark- och miljööverdomstolen har i mål M 747-19 uttalat att ett förbud inte bör meddelas eller av domstol upprätthållas mot en verksamhet som får bedrivas enligt de nya bestämmelserna. Vidare konstaterar mark- och miljööverdomstolen, i enlighet med 11 kap. 27 § miljöbalken, att en verksamhet får fortsätta att bedrivas till dess en prövning är klar om (1) en verksamhet har ansökt om tillstånd eller omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor, eller (2) verksamheten omfattas av en nationell plan för moderna miljövillkor. Vidare

konstaterar mark- och miljööverdomstolen att det inte finns något krav på att verksamheten måste omfattas av tillstånd enligt miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen har vidare i dom denna dag i mål M 4191-19 konstaterat att A.L. i rätt tid har anmält verksamheten till den nationella planen och funnit att verksamheten i övrigt uppfyller kraven för att omfattas av den nationella planen enligt 36 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter. Undantagen för om verksamheten får fortsätta att bedrivas tills prövningen av moderna miljövillkor är klar, vilka framgår av 41 § förordningen om vattenverksamhet, ska enligt mark- och miljööverdomstolen inte gälla (M 747-19) då en förordning inte kan inskränka eller förbjuda en verksamhet som är tillåten enligt lag.

Trots att A.L. inte har fullföljt villkoren för domen 1987, då fisktrappan inte har kunnat godtas enligt 2 kap. 8 § ÄVL, och att hans tillstånd därmed ska anses återkallat anser mark- och miljödomstolen att A.L. enligt de nya reglerna har rätt att med stöd av 11 kap. 27 § miljöbalken bedriva verksamhet till dess en prövning av moderna miljövillkor är klar enligt den nationella planen. De tidigare tillståndsgivna anläggningsdelarna ska således inte rivas ut. Vid angivna förhållanden har länsstyrelsen inte haft fog för att förelägga A.L. om nu aktuella försiktighetsmått. Överklagandet ska därför bifallas och föreläggandet undanröjas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 3 (MMD-02)

Överklagande senast den 7 februari 2020.

Cecilia Giese Hagberg

Catharina Ogenblad

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Cecilia Giese Hagberg, ordförande, och tekniska rådet Catharina Ogenblad samt de särskilda ledamöterna Mikael Svensson (skiljaktig, se bilaga 2) och Tommy Danielsson. Föredragande har varit beredningsjuristen Nina Knobloch Blomqvist.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.